

se k novému výslovnému příkazu žalobcovu. Rovněž nesprávným jest názor dovolatelův, že žalovaná v žalobní odpovědi obratem »... hat er uns gebeten, ihr noch mal zu schreiben...« uznala, že již původně bylo smluveno, by firmu D. o uisposici žalobcově zpravila zvláštním dopisem. Pravdou jest, že žalovaná hned od počátku v celém sporu stále zdůrazňovala, že takového příkazu nedostala, a může míti onen obrat jen ten význam, že příkaz žalobcův měl býti firmě D. opakován. Nelze-li žalované firmě přičítati zanedbání povinné péče řádného obchodníka, nemůže býti činěna zodpovědnou za případnou škodu, jež vzešla žalobci tím, že zboží bylo G. B-ovi firmou D. bez svolení žalobcova vydáno. Odvolací soud posoudil věc správně po stránce právní a není dovolací důvod §u 503 čís. 4 c. ř. s. opodstatněn.

Čís. 3517.

Smlouva o dodávce kompenzačního uhlí byla přípustna jen mezi podnikatelstvem hor a bezprostředním výrobcem potravin.

Smlouva o dodávce kompenzačního uhlí za potraviny s osobou, jež není jich výrobcem a uhlí dále zcizuje, jest nicotnou i z důvodu, že jde o řetězový obchod. K nicotnosti dlužno hleděti z moci úřední. Nicotnost smlouvy jest nezhojitelnou a má v zápětí, že ta i ona strana musí vrátiti, co od druhé obdržela. Ustanovení §u 1174 obč. zák. nelze na takovýto případ použiti.

(Rozh. ze dne 20. února 1924, Rv I 1512/23.)

Žalobě Rudolfa Sch-a proti důlní společnosti o 3.740 Kč bylo vyhověno soudy všech tří stolic, Nejvyšším soudem z těchto

důvodů:

Pro rozhodnutí tohoto sporu jsou podstatnými jen tyto, nižšími soudy souhlasně zjištěné skutkové okolnosti. V červenci 1919 uzavřely strany smlouvu, podle níž se žalovaný důl zavázal, že za každých žalobcem mu dodaných 25 kg vepřového masa dodá 10 tun kompenzačního uhlí, a bylo při tom dále ujednáno, že žalobce zaplatí dodané uhlí podle maximálních cen a žalovaný že zaplatí za každý kg dodaného masa 18 Kč. Tímto způsobem dodal žalobce žalovanému větší množství masa a žalovaný žalobci navzájem větší množství uhlí. V měsíci září 1919 dodal žalobce žalovanému dolo ještě 245 kg vepřového masa po 18 Kč, celkem za 4.410 Kč a obdržel je zaplacený; on sám nakoupil však toto maso u »První společnosti ku zpeněžení dobytka v T.« po 38 Kč, tedy celkem za 9310 Kč. Naproti tomu měl žalovaný důl za toto maso dodati 70 tun kompenzačního uhlí v ceně za každých 10 tun po 377 Kč, tedy celkem za 2.639 Kč, ale uhlí toho nedodal. Pro řízení dovolací přichází

v úvahu již jen 220 kg dodaného vepřového masa se strany žalobcovy a 60 tun nedodaného kompenzačního uhlí se strany žalované. Jen toto množství jest nyní předmětem sporu a nikoli kompenzační obchody, mezi stranami již před tím uskutečněné. Dále zjistily nižší soudy, že o kompenzačním uhlí, pro žalobce určeném, disponovala na jeho poukaz firma Filip P. a že podle původní dispozice této firmy mělo oněch nedodaných 60 tun uhlí býti dodáno na adresu »Zásobovací úřad pro L.« a podle pozdější změněné dispozice na adresu »Hospodářské družstvo v T.«. Žalobce, který jest řezníkem, domáha se žalobou rozdílu mezi svou vyšší nákupní cenou vepřového masa po 38 Kč za 1 kg a mezi nižší prodejní cenou po 18 Kč za 1 kg, kterou žalovanému dolu povolil jen vzhledem na kompenzační uhlí. Rozdíl tento omezil celkem na 4.800 Kč s příslušenstvím. První soud vyhověl žalobní žádosti co do částky 3.740 Kč uznáv, že jde o smlouvu směnnou, která však jest nicotnou, že žalovaný důl nemůže spotřebované maso již vrátiti a že tedy jest povinen, nahraditi žalobci hodnotu spotřebované věci, kterou tato měla v době svého dodání. Odvolací soud potvrdil rozsudek procesního soudu z téhož důvodu. Žalovaná strana neprávem napadá rozsudek odvolacího soudu z důvodů nesprávného právního posouzení věci, protože prý jde o dvě kupní smlouvy, které o sobě musí býti posuzovány a které jsou platné. Ať již kompenzační obchod, o který tu jde, jest posuzovati jako smlouvu směnnou nebo jako smlouvu svého druhu, kterou si stísněné hospodářské poměry poválečné utvořily a kterou bylo by posuzovati podle obdoby smlouvy směnné, nebo konečně jako smlouvu jiné právní povahy, vždy jest to smlouva jednotná, kterou jen jako celek možno posuzovati, nelze rozdělit na dvě samostatné a na sobě nezávislé smlouvy, které by se měly každá o sobě co do podmínek a splnění posuzovati. Avšak smlouva ta jest za všech okolností nicotnou. Ve všech výnosech ministerstva veřejných prací, jimiž byl kompenzační obchod uspořádán, zejména také ve výnosu ze dne 7. dubna 1919 čis. 21.660, došla výrazu zásada, že kompenzační uhlí jest dovoleno v y m ě ň o v a t i (šlo tedy v podstatě o s m ě n u) za předměty potřeby pouze s výrobcí. Zejména z uvedeného výnosu a také z výnosu ze dne 8. srpna 1919 čis. 49.062 vychází na jevo, že účelem kompenzačních obchodů bylo »zlepšení úpravy d r o b n ě h o směnného obchodu uhlím« a že výměna dovolena byla za předměty potřeby jen s b e z p r o s t ř e d n í m v ý r o b c e m. Kompenzační uhlí nebylo určeno pro obchod, nýbrž pro ty spotřebitele, kteří potřebovali ho pro sebe a mohli dodati dolům vlastní výroby, kterých zase důl potřeboval pro své osazenstvo. Již s tohoto hlediska správně uznaly oba nižší soudy, že žalobce jako řezník, který maso za účelem kompenzace jinde nakupoval a tudíž výrobcem nebyl, nemohl platně maso za uhlí kompensovati a že již z tohoto důvodu kompenzační obchod byl nedovoleným a podle §u 879 obč. zák. nicotným. Nicotnost tato vyplývá však také ještě z jiných důvodů. Jak již řečeno, nebylo kompenzační uhlí určeno pro obchod, tím méně v tom způsobu, jak se v tomto případě dalo. Žalobce byl řezníkem a nikoli obchodníkem uhlím, nepotřeboval uhlí pro sebe, nýbrž dirigoval je prostřednictvím firmy Filip P. jinam a přirážel k ceně uhlí,

které dále prodával, — jak sám uvádí, — rozdíl mezi vyšší cenou, za kterou sám kompenzační maso nakoupil, a mezi nižší cenou, za kterou je dolu přenechal. Tento rozdíl činil v tomto případě na 1 kg masa 20 Kč, takže, když na 10 tun uhlí připadlo 25 kg masa, zdražilo se 10 tun uhlí jen touto přírůstkou o 500 Kč. Jest na jevě, že žalobce snažil se při tom ještě vydělati a že také firma, sprostředkující další obchod kompenzačním uhlím, při tom aspoň nějakou provisi obdržela, takže uhlí tímto přechodem z ruky do ruky bylo na úkor konečného spotřebitele značnou měrou zdražováno. I když tedy nebyly prováděny důkazy o tvrzení žalovaného dolu, že žalobce 10 tun uhlí, které sám za 377 Kč kupoval, hned za 1.100 Kč dále prodával, i když tedy nebylo zjištěno, zda jde o předražování ve smyslu Šu 20 cis. nař. ze dne 24. března 1917 čís. 131 ř. zák., které v létě 1919 bylo ještě v platnosti, vsunul se přece žalobce jako zbytečný a nepotřebný článek mezi výrobce a spotřebitele předmětů potřeby a pustil se do pletich, které byly způsobil, by ceny tohoto kompenzačního uhlí zvyšovaly. Odpovídala tudíž smlouva mezi žalobcem a žalovaným také zákazu o řetězovém obchodu a o jiných pletichách ve smyslu Šu 23 čís. 4 cit. cis. nař. a byla také z tohoto důvodu podle Šu 879 obč. zák. nicotnou. Žalovaný sám namítal v první stolici nedovolenost smlouvy pro řetězový obchod, ale od námítky té zase upustil. To však nevádí, by soud sám od sebe k nicotnosti smlouvy nehleděl, neboť podle ustálené judikatury Nejvyššího soudu dlužno aspoň v těch případech, ve kterých jde o smlouvy proti válečným a poválečným zákazům, přihlížeti k nicotnosti z povinnosti úřední z důvodů veřejného blaha. Je-li však smlouva *n i c o t n o u*, nemá právních účinků a strany mohou žádati jen obnovení předešlého stavu. Podle obsahu dovolacího spisu zdá se, že dovolatel nečiní rozdílu mezi nicotností a neplatností smlouvy, kterýžto rozdíl však jest podstatným, neboť nicotná smlouva nemůže býti zhojena a nemůže ani schválením stran oživnouti. Také není nutno, jak míní dovolatel, aby nicotnost byla pro druhou stranu poznatelnou, nýbrž stačí, že smlouva jest objektivně nicotnou. Ale, i kdyby to bylo pokládáno za nutné, byl i tento předpoklad u žalované strany splněn, neboť věděla, že jejím spolusmluvníkem jest řezník a nikoliv obchodník uhlím a že řezník ten diriguje uhlí prostřednictvím firmy Filip P. na jiné odběratele. Jak již řečeno, dlužno při nicotné smlouvě na žádost i jen jedné strany obnoviti dřívější stav a dlužno vrátiti vše, co obě strany z nicotné smlouvy byly plnily, tak, aby podle zásad §§ 877, 921, 1431, 1435 a 1447 obč. zák. jedna strana ze škody druhé strany neměla zisku. Tomu nevádí předpis Šu 1174 obč. zák., kterého v tomto případě použití nelze, protože jde o smlouvu o dodání věcí a protože to, co bylo se strany žalobcovy dáno, nebylo dáno za účelem docílení nějakého činu nebo jednání, nýbrž za účelem vzájemného dodání jiných věcí. Žalobce může tedy proti vrácení částky, již od žalovaného za maso obdržel, žádati v r á c e n í m a s a, které dodal a za něž nedostalo se mu vzájemného plnění v uhlí se strany druhé, nemůže však žádati dodání uhlí, t. j. splnění nicotné smlouvy, jak to míní dovolatel. V dalším zabýval se Nejvyšší soud přiměřeností náhrady za spotřebované maso.